

Część I Podstawy nauki 19

Rozdział 1

WPROWADZENIE I OGÓLNA PERSPEKTYWA 21

Psychologia rozwojowa 22

- Dlaczego badania dzieci? 23
- Streszczenie 24

Historyczne poglądy na dzieciństwo 24

- Starożytna Grecja i Rzym 25
- Sredniowiecze 25
- Renesans 26
- Reformacja 27
- Dualistyczny model Kartezjusza 27
- Streszczenie 28

Pierwsi teoretycy 28

- John Locke (1632 – 1704) 28
- Jan Jakub Rousseau (1712 – 1778) 29
- Karol Darwin (1809 – 1882) 30
- Streszczenie 31

Pionierzy psychologii dziecka 31

- G. Stanley Hall (1846 – 1924) 31
- John B. Watson (1878 – 1958) 33
- Zygmunt Freud (1856 – 1939) 35
- Arnold Gesell (1880 – 1961) 37
- Jean Piaget (1896 – 1980) 38
- Streszczenie 40

Główne problemy w psychologii rozwojowej 40

- Natura czy wychowanie 40
- Ciągłość czy brak ciągłości 41
- Rozwój normatywny czy idiograficzny 42
- Streszczenie 42

Podsumowanie 43

Rozdział 2

TEORIE ROZWOJU DZIECKA 45

Modele poznawczo-rozwojowe 46

- Teoria Piageta 47

- Modele przetwarzania informacji 50
- Spoleczna psychologia poznawcza 50
- Streszczenie 52

Teorie uczenia się 53

- Definicja uczenia się 53
- B. F. Skinner i analiza zachowania 54
- Typy uczenia się 55

Wstawka 2–1: *Badania klasyczne*

Mały Albert i mały Piotruś: warunkowanie i przeciwwarunkowanie reakcji strachu 56

- Teoria uczenia się społecznego 59

Wstawka 2–2: *Zastosowania*

Efekty i skutki uboczne karania przez rodziców lub nauczycieli 60

- Streszczenie 64

Etologia 65

- Zachowanie i ewolucja 65
- Klasyczna etologia 66
- Zastosowanie etologii w badaniach nad rozwojem człowieka 69
- Streszczenie 71

Rozwój a środowisko

Podjęcie ekologiczne 72

Podsumowanie 75

Rozdział 3

METODY BADAŃ 77

Badania naukowe 78

- Rola teorii 78
- Obiektywizm 79
- Streszczenie 80

Typy badań 80

- Badania opisowe 80
- Badania korelacyjne 80
- Badania eksperymentalne 83
- Streszczenie 85

Badanie rozwoju	86
Badania podłużne	86
Rozwój a środowisko	
Badanie biegu życia	87
Badania poprzeczne	88
Kombinacja badań podłużnych i poprzecznych	89
Streszczenie	89
Inne strategie badawcze	89
Badania międzykulturowe	90
Badania porównawcze	90
Streszczenie	91
Problemy etyczne	91
Potencjalne ryzyko	91
Środki zapobiegawcze	91
Streszczenie	94
Podsumowanie	95

Część II

Rozwój biologiczny i fizyczny 97

Rozdział 4	
GENETYKA: BIOLOGICZNE WARUNKI ROZWOJU	99
Mechanizmy dziedziczenia	100
Podział komórki	100
Wewnątrz chromosomu	103
Wstawka 4–1: Rozszerzenie	
Kwas rybonukleinowy — postaniec genów	108
Eksperymenty Mendla	108
Streszczenie	112
Zaburzenia genetyczne	113
Zaburzenia dziedziczne	113
Wstawka 4–2: Rozszerzenie	
Projekt badawczy Genom Człowieka	116
Strukturalne defekty chromosomów	117
Streszczenie	118
Geny a zachowanie	118
Metody badań	119
Wpływ genów na cechy psychiczne	121
Streszczenie	125
Czas działania genów i interakcje geny — środowisko	126
Zmiany w działaniu genów a tempo rozwoju	126
Geny a środowisko: modele interakcji	128
Rozwój a środowisko	
Wybór niszy: przebieg interakcji dziedziczność — środowisko	129

Streszczenie	130
Podsumowanie	131

Rozdział 5	
ROZWÓJ PRENATALNY	133
Stadia rozwoju prenatalnego	135
Zapłodnienie	135
Wstawka 5–1: Rozszerzenie	
Możliwości leczenia bezpłodności	136
Okres zygoty	
(od zapłodnienia do 2 tygodni)	137
Okres embrionalny	
(od 3. do 8. tygodnia)	137
Środowisko prenatalne	140
Okres płodowy	
(od 9. do 38. tygodnia)	141
Streszczenie	143

Teratologia: historia, zasady i znaczenie czynników naturalnych 144

Koncepcje historyczne	144
Zasady ogólne	146
Naturalne wyzwania	147
Streszczenie	154

Teratologia: wpływ leków i występujących w środowisku substancji chemicznych 154

Leki	155
Wstawka 5–2: Zastosowania	
Zacząć życie z dwoma uderzeniami: uzależnione dzieci	156

Środowiskowe substancje chemiczne	160
-----------------------------------	-----

Rozwój a środowisko

Psychoteratologia	161
Streszczenie	162

Zapobieganie, wykrywanie i leczenie wad wrodzonych 162

Zapobieganie	162
Wstawka 5–3: Zastosowania	
Populacyjne podejście do wykrywania wad genetycznych	163
Wykrywanie anomalii	164
Leczenie	166
Problemy etyczne	168
Streszczenie	169

Podsumowanie 169

Rozdział 6	
NARODZINY, ROZWÓJ FIZYCZNY I ROZWÓJ SPRAWNOŚCI	170

Narodziny i okres okołoporodowy	172		
Poród	172		
Wstawka 6-1: Rozszerzenie			
Postawy kulturowe wobec porodu	174		
Pojęcie ryzyka	176		
Rozwój a środowisko			
Niemowlęta z grupy ryzyka: klucz znajduje się w środowisku	181		
Streszczenie	182		
Zorganizowany noworodek	183		
Stany pobudzenia	183		
Rytm	187		
Organizacja zachowania noworodka	188		
Streszczenie	194		
Rozwój motoryczny	195		
Rozwój motoryczny w okresie niemowlęctwa	195		
Wstawka 6-2: Badania klasyczne			
Czy rozwój motoryczny zależy od ćwiczenia, czy od dojrzewania?	200		
Rozwój motoryczny w okresie poniemowlęcym	201		
Streszczenie	202		
Mózg człowieka	203		
Struktura mózgu	203		
Rozwój mózgu	205		
Specjalizacja półkul	206		
Streszczenie	207		
Rozwój fizyczny człowieka	207		
Rośnięcie	207		
Zmiany w proporcjach i budowie ciała	210		
Zróżnicowanie płci i dojrzewanie	211		
Czynniki wpływające na rozwój fizyczny i dojrzewanie	213		
Streszczenie	217		
Podsumowanie	218		
Część III			
Rozwój poznawczy	219		
Rozdział 7			
ROZWÓJ SENSORYCZNY I PERCEPCYJNY	221		
Teorie rozwoju sensorycznego i percepcyjnego	222		
Teoria uczenia się	223		
Teoria etologiczna	223		
Teoria poznawcza	224		
Streszczenie	225		
Zmysły o mniejszym znaczeniu	226		
		Dotyk i ból	226
		Węch i smak	227
		Zmysł równowagi	228
		Streszczenie	228
Słuch	229		
Słuch w wieku płodowym	229		
Wstawka 7-1: Rozszerzenie			
Czy płód słucha matki?	230		
Wrażliwość słuchowa	230		
Umiejętność różnicowania słuchowego	231		
Rozwój a środowisko			
Muzyka dla naszych uszu: czy doświadczenie zmienia melodię?	232		
Lokalizacja dźwięków	233		
Streszczenie	233		
Wzrok	233		
Zdolności sensoryczne	234		
Wstawka 7-2: Badania klasyczne			
Co widzą niemowlęta? Prace Roberta Fantza	235		
Wzorzec wzrokowy i kontrast	237		
Widzenie relacji	238		
Percepcja twarzy	241		
Obiekty i ich właściwości	243		
Co się dzieje z przedmiotami	247		
Układ przestrzenny	249		
Streszczenie	252		
Percepcja intermodalna	253		
Eksploracyjne powiązania intermodalne	254		
Reprezentacja intermodalna	255		
Streszczenie	256		
Rozwój uwagi	257		
Uwaga w niemowlęctwie	257		
Uwaga selektywna u starszych dzieci	258		
Streszczenie	259		
Percepcja i działanie	259		
Systemy działania w niemowlęctwie	259		
Systemy działania u starszych dzieci	261		
Streszczenie	264		
Podsumowanie	264		
Rozdział 8			
ROZWÓJ POZNAWCZY: PODEJŚCIE PIAGETOWSKIE	267		
Teoria Piageta	268		
Streszczenie	270		
Poznanie we wczesnym dzieciństwie:			
Okres sensoryczno-motoryczny	270		
Badanie inteligencji niemowląt	271		
Sześć stadiów	271		

Pojęcie stałości przedmiotu	276	Bardziej złożone rodzaje uczenia się	319
Nowsze prace nad stałością przedmiotu	279	Pamięć u małego dziecka	321
Wstawka 8–1: Rozszerzenie		Streszczenie	324
Czy noworodki są zdolne do naśladowania?	281	Pamięć u starszych dzieci	324
Streszczenie	283	Rola strategii	324
Myślenie w wieku przedszkolnym:		Wstawka 9–1: Zastosowania	
Okres przedoperacyjny	283	Uczenie się uczenia się	326
Więcej o reprezentacji	284	Rola metapamięci	327
Silne strony myślenia przedoperacyjnego	284	Rozwój a środowisko	
Ograniczenia myślenia przedoperacyjnego	286	Nie zapomnij wyjąć ciastek z piekarnika: pamięć w domu i w laboratorium	329
Streszczenie	290	Rola pamięci konstruktywnej	331
Myślenie w młodszym wieku szkolnym:		Wstawka 9–2: Zastosowania	
Okres operacji konkretnych	290	Dzieci jako naoczni świadkowie	334
Wybrane zadania	291	Streszczenie	334
Pojęcie operacji	293	Rozumowanie i rozwiązywanie problemów	336
Pojęcie stadium	294	Poznanie otoczenia przestrzennego	336
Więcej o różnicy pomiędzy okresem przedoperacyjnym a okresem operacji konkretnych	295	Rozwój schematów	339
Rozwój a środowisko		Rozwój reguł	342
Badania międzykulturowe i Piaget	299	Wstawka 9–3: Zastosowania	
Streszczenie	300	Reguły i arytmetyka: pozbywanie się „pluskiew”	344
Adolescencja i dorosłość:		Rola pamięci w rozwiązywaniu problemów	346
Okres operacji formalnych	300	Streszczenie	349
Cechy myślenia opartego na operacjach formalnych	301	Zmiana poznawcza	349
Przykład badania: rozumowanie na temat wahadeł	301	Ogólne zasady zmiany poznawczej	350
Nowsze badania nad operacjami formalnymi	302	Wyjaśnianie rozwoju: mechanizmy zmiany	351
Wstawka 8–2: Rozszerzenie		Wyjaśnianie rozwoju: źródła doświadczenia	352
Operacje formalne a treść	303	Streszczenie	353
Streszczenie	304	Podsumowanie	353
Zmiana poznawcza	304	Rozdział 10	
Teoria Piageta	305	ROZWÓJ POZNAWCZY: PODEJŚCIE PSYCHOMETRYCZNE	355
Wstawka 8–3: Zastosowania		Istota testów inteligencji	357
Piaget i szkoła	306	Podejście Bineta do pomiaru inteligencji	357
Badania eksperymentalne nad treningiem	308	Inne testy do badania inteligencji dzieci	358
Streszczenie	309	Ocena testów	360
Podsumowanie	309	Streszczenie	361
Rozdział 9		Problematyka badań nad inteligencją	362
ROZWÓJ POZNAWCZY: TEORIA PRZETWARZANIA INFORMACJI	311	Struktura inteligencji	362
Istota teorii przetwarzania informacji	312	Stołość ilorazu inteligencji	364
Metafora wielomagazynowa — flow chart	313	Źródła różnic indywidualnych	366
Metafora komputerowa	314	Streszczenie	371
Porównania z Piagetem	315	Doświadczenie i inteligencja	371
Streszczenie	316	Naturalna deprywacja	372
Uczenie się i pamięć małych dzieci	316	Znaczenie rodziny	373
Warunkowanie klasyczne i instrumentalne	317		

Rozwój a środowisko	
Rodzina a osiągnięcia: wyniki porównawczych badań międzykulturowych	378
Znaczenie szkoły	379
Wstawka 10–1: Badania klasyczne	
Pigmalion w szkole	382
Oddziaływania eksperymentalne	384
Wstawka 10–2: Rozszerzenie	
Podnieść iloraz inteligencji swojego dziecka?	386
Inteligencja a rasa	388
Streszczenie	389
Inne sposoby ujmowania inteligencji	390
Wygodski i strefa najbliższego rozwoju	390
Triarchiczna teoria inteligencji Sternberga	392
Wielowymiarowa koncepcja Gardnera	393
Etologiczne podejście do inteligencji	394
Streszczenie	396
Podsumowanie	396
Rozdział 11	
ROZWÓJ JĘZYKOWY	399
Teorie rozwoju językowego	401
Teoria etologiczna (psycholingwistyka)	401
Poznawczo-rozwojowe modele języka	403
Podejście środowiskowe	404
Streszczenie	405
Okres przedślowny	406
Percepcja mowy	406
Preferencje dotyczące słuchania	409
Pierwsze dźwięki	409
Gestykulacja i reakcje niewerbalne	411
Przejście do słów	412
Streszczenie	413
Semantyka	413
Wczesny rozwój słownika	414
Rozwój a środowisko	
Wpływ klasy społecznej, płci i kolejności urodzenia na wczesne uczenie się słów	414
Mechanizmy rozwoju semantycznego	418
Streszczenie	421
Gramatyka	422
Rozwój gramatyki	422
Mechanizmy opanowywania gramatyki	424
Wstawka 11–1: Badania klasyczne	
Dodawanie końcówek do wugów i rzeczy	425
Wstawka 11–2: Rozszerzenie	
Rozmowy bliźniąt: wykorzystywanie bliźniąt w badaniach nad językiem	431
Streszczenie	432
Pragmatyka	433
Akty mowy	433
Dyskurs	434
Wstawka 11–3: Rozszerzenie	
Dwujęzyczność: uczenie się jednego języka czy dwóch?	435
Spółeczna komunikacja referencjalna	436
Streszczenie	438
Podsumowanie	438
Część IV	
Rozwój społeczny i rozwój osobowości	441
Rozdział 12	
ROZWÓJ SPOŁECZNY I EMOCJONALNY WE WCZESNYM DZIECIŃSTWIE	442
Teorie rozwoju społecznego we wczesnym dzieciństwie	445
Etologia	445
Teorie uczenia się	446
Poznawcze modele rozwoju	447
Streszczenie	448
Wzajemna regulacja stosunków pomiędzy małymi dziećmi i opiekunami	448
Płacz	449
Emocje i system afektywny	450
Interakcje twarzą w twarz	452
Streszczenie	454
Temperament	454
Definicje temperamentu	455
Typy temperamentu	457
Temperament i interakcje społeczne	460
Temperament i problemy w zachowaniu	461
Wstawka 12–1: Rozszerzenie	
Co to znaczy “trudne”? Temperament i klasa społeczna	462
Streszczenie	464
Przywiązanie	465
Pojawianie się przywiązania	465
Uczucia macierzyńskie	466
Pomiar przywiązania	466
Determinanty przywiązania	468

Wstawka 12–2: Badania klasyczne**Miłość macierzyńska: Badania Harlowa nad przywiązaniem 470**

Wpływ przywiązania na inne zachowania 471
 Streszczenie 471

Rodzina 472

Style rodzicielskie 472

Rozwój a środowisko**Praca zawodowa matek i żłobki 473**

Rola ojców 474
 Rodzice maltretujący dzieci 475
 Streszczenie 476

Podsumowanie 477**Rozdział 13****ROZWÓJ MORALNY 479****Teorie rozwoju moralnego 481**

Modele poznawczo-rozwojowe 481
 Teorie uczenia się 486
 Spojrzenie etologiczne 488
 Streszczenie 489

Rozumowanie moralne 490

Ocena modelu Piageta 490
 Ocena modelu Kohlberga 491
 Inne rodzaje sprawiedliwości 494
 Wpływ oddziaływań społecznych na rozumowanie moralne 496

Wstawka 13–1: Badania klasyczne**Badanie charakteru moralnego: Czy są “dzieci dobre” i “dzieci złe”? 498**

Rozumowanie moralne i postępowanie moralne 498
 Streszczenie 499

Zachowania prospołeczne 500

Zachowania prospołeczne we wczesnym dzieciństwie 500
 Wiek i płeć a zachowania prospołeczne 501
 Poznawcze i emocjonalne determinanty zachowań prospołecznych 502
 Społeczne i rodzinne determinanty zachowań prospołecznych 504
 Streszczenie 505

Agresja 505

Definicja agresji 506
 Agresja a wiek i płeć 506
 Biologiczne determinanty agresji 507
 Społeczne i środowiskowe determinanty agresji 508
 Wpływ procesów poznawczych na agresję 510

Rozwój a środowisko**Czy być agresywnym znaczy być odrzuconym? 511****Wstawka 13–2: Zastosowania****Trening szkolny “głośnego myślenia” 512**

Kontrolowanie agresji 512
 Streszczenie 515

Podsumowanie 515**Rozdział 14****ROZWÓJ POJĘCIA JA 517****Teorie Ja 518**

Podejście poznawczo-rozwojowe 518
 Teorie uczenia się 521
 Teoria etologiczna 522
 Streszczenie 522

Samowiedza 523

Odkrycie własnego Ja w niemowlęctwie 523
 Zmiany rozwojowe w samoopisach 526
 Streszczenie 527

Samocena 528

Pomiar samoakceptacji 528
 Stabilność poczucia własnej wartości 529

Wstawka 14–1: Rozszerzenie**Profil Autopercepcji Dziecka 530**

Pojęcie „Ja w roli ucznia” 532

Rozwój a środowisko**Czy szkoła obniża poczucie kompetencji szkolnych u dorastających uczniów? 535**

Streszczenie 536

Samoregulacja 537

Kształtowanie się samokontroli 537
 Rola mowy egocentrycznej 538

Wstawka 14–2: Rozszerzenie**Czy sposób instruowania dzieci w sytuacjach zadaniowych zależy od postaw wychowawczych rodziców? 540**

Odporność na pokusy 543
 Odracanie gratyfikacji 543

Wstawka 14–3: Zastosowania**Trening mówienia do siebie 544**

Streszczenie 546

Podsumowanie 547**Rozdział 15****ROZWÓJ RÓL PŁCIOWYCH I RÓŻNICE MIĘDZYPLCIOWE 549**

Teorie rozwoju ról płciowych	550		
Wyjaśnienia etologiczne i biologiczne	551		
Modele poznawczo-rozwojowe	551		
Podejście teorii uczenia się	553		
Streszczenie	554		
Typizacja płciowa	554		
Wczesne różnice międzypłciowe	554		
Odmienne traktowanie dziewczynek i chłopców	556		
Wstawka 15–1: Rozszerzenie Techniki Niemowlę X	557		
Modelowanie: otoczenie jako źródło informacji o rolach płciowych	559		
Ojcowie a typizacja płciowa	560		
Rozwój a środowisko			
Konsekwencje rozvodu rodziców dla rozwoju chłopców i dziewcząt	560		
Streszczenie	562		
Rozumienie ról płciowych i stereotypów	563		
Świadomość ról płciowych	563		
Świadomość płci a zachowania typowe dla danej płci	564		
Skutki etykietowania według płci	565		
Streszczenie	566		
Wpływ rodziny na rozwój ról płciowych	567		
Status społeczno-ekonomiczny	567		
Niepełna rodzina	567		
Praca zawodowa matek	567		
Postawy i metody wychowawcze rodziców	568		
Streszczenie	569		
Niektóre powszechnie występujące różnice międzypłciowe	569		
Różnice poznawcze	570		
Różnice społeczne i osobowościowe	572		
Streszczenie	573		
Wstawka 15–2: Zastosowania Szkoły dla chłopców?	574		
Wpływ czynników biologicznych na rozwój ról płciowych	575		
Oddziaływania czynników genetycznych	575		
Oddziaływania czynników hormonalnych	578		
Streszczenie	581		
Androgynia	582		
Podsumowanie	583		
Rozdział 16			
STOSUNKI Z RÓWIEŚNIKAMI	585		
Podejścia teoretyczne do zagadnienia stosunków między rówieśnikami	586		
Poznawcza teoria rozwoju	586		
Teoria uczenia się	567		
Teoria etologiczna	588		
Streszczenie	589		
Typowe stosunki między rówieśnikami	590		
Zmiany rozwojowe	590		
Wstawka 16–1: Zastosowania Rówieśnicy jako nauczyciele	598		
Czynniki sytuacyjne	600		
Wpływ zmiennych poznawczych	602		
Wstawka 16–2: Badania klasyczne Stosunki między rówieśnikami u małp	605		
Streszczenie	606		
Przyjaźń	607		
Rozumienie przyjaźni	607		
Determinanty przyjaźni	609		
Zachowanie wobec przyjaciół	611		
Rozwój a środowisko			
Sieci społeczne i wsparcie społeczne dzieci	614		
Streszczenie	617		
Popularność i trudności w kontaktach z rówieśnikami	617		
Popularność	617		
Trudności w stosunkach z rówieśnikami	620		
Wstawka 16–2: Zastosowania Rówieśnicy jako terapeuci	622		
Wpływ rodziny	623		
Streszczenie	624		
Podsumowanie	625		
BIBLIOGRAFIA	627		
SŁOWNICZEK	685		
INDEKS AUTORÓW	697		
INDEKS RZECZOWY	714		